

---

# Olie som misfittende relation

En nymaterialistisk analyse af  
det sorte gulds klæbrige karaktertræk  
i *Inferno* (2014)

AF KARL EMIL ROSENBÆK

---

## ABSTRACT

*Oil as a misfitting relation. A new-material analysis of the black gold's sticky character in Inferno (2014)*

The article examines Ida Marie Hede's novel *Inferno* (2014) through the lens of new materialism's theoretical interest in matter and materiality. By focussing on the actions of oil in the novel the article shows how seemingly 'dead' and finite non-human objects express liveliness. Oil influences, affects, creates, and disrupts, in a word *acts*, on its surroundings. And due to the global-political relations oil is entangled in, oil seems particularly inclined to produce a certain effect – a disabling misfit between ecosystems. Therefore, although the article pivots around *Inferno*, it also tries to connect this idea of non-humane liveliness to the socio-political reality of climate change. Perhaps the realisation of a global "planetan misfit" is a necessary first step towards an ontological reconceptualization: A move from substances to relations as the ontological base. Philosopher Rosi Braidotti proposes the term process-ontology. This article uses that concept as a guiding principle when it reads *Inferno*. What does oil do and what is done to oil – in and outside the novel?

## KEYWORDS

*Oil, New materialism, discursive-material, misfit, process-ontology*

Karl Emil Rosenbæk er cand.mag i Moderne Kultur og Kulturformidling ved Københavns Universitet. I sit speciale diskuterede han nymaterialismens bidrag til politisk teori og kulturteori.

**M**in artikel kredser omkring en tentativ påstand: At *olie handicapper*. Eller mere præcist, at olie indgår som en aktiv komponent i relationer, hvor kroppe vrides ud af deres sædvanlige form. Det ses for eksempel, når (endnu) en olietanker slår læk og havområdets søfugle kommer i kontakt med olie. Hermed ødelægges fjerdragstens vandafvisende egenskab og fuglens varmeisolering går tabt. Det betyder, at fuglene må øge deres stofskifte, hvilket kræver en dobbelt eller tre-dobbelt så stor fødemængde som sædvanlig (Miljøministeriet 2008). Olie gør på den måde stor skade på søfuglenes livsvilkår. Det er dog ikke min intention at hævde, at denne påvirkende egenskab er særegen ved olie i forhold til andre væsker eller ting. Denne artikel vil snarere foreslå, at på-virkninger, berøringer og handlinger langt fra er særskilte menneskelige egenskaber. Artiklen tager derfor afsæt i det teoretiske felt Nymaterialisme, som jeg helt overordnet forstår som en tværdisciplinær teoretisk retning, der på forskellige måder beskæftiger sig med handlekraft og relationelle tilblivelser hos andet og mere end mennesker (Lemke 2015, 4; Dolphijn og Tuin 2013, 14-15). Hermed afvises en individorienteret værenontologi til fordel for en forståelse af forvikling og sammenfiltrering som ontologiske grundprincipper. Der er med andre ord ikke noget, som *har* handlekraft. Handlekraft eller agens er derimod, hvad der kontinuerligt producerer dette noget. Kort sagt: Agens før agent (Barad 2007).

I denne artikel interesserer jeg mig for relationel handlekraft i forbindelse med materien olie. Men hvorfor netop zoome ind på olie? FN's klimapanel IPCC anslår, at energi- og industrisektoren står for omkring 60 procent af den samlede drivhusgasudledning, hvilket altovervejende skyldes det store forbrug af fossile brændstoffer som energikilde i disse sektorer (Metz et al. 2005, 77). Olie er således en af de alt-

overvejende kilder til den globale – men langt fra egalitære – klimakrise. Tallets størrelse og klimakrisens overordnede alvorlighed påbyder os at reagere, hvis vi ønsker at bevare en beboelig planet. Men jeg finder det dog til tider vanskeligt at opnå en nær og kropsligt forankret forståelse af klimakrisens omfang gennem IPCC-rapporternes nøgterne beskrivelser. Jeg foreslår derfor, at litteraturens anderledes indføjte fremstillingskraft kan fungere som en virksom medhjælper i arbejdet med at erkende olies skadelige relationer og på den baggrund accelerere den bæredygtige omstilling.

I denne artikel præsenterer jeg en nymaterialistisk læsning af romanværket *Inferno* (2014) af forfatteren Ida Marie Hede, og med billeder af kunstneren Signe Schmidt Kjølnér Hansen. *Inferno* er et eksempel på en litterær olie-fremstilling, der synes at åbne op for en nuanceret forståelse af olies relationelle handlekraft. I denne roman er olie ikke blot en forbrugsvare, det er ikke en genstand, men derimod en slags (ud)flydende karakter, der væver sig ind og ud af romanens andre karakterer og dermed øver indflydelse på dem. I romanen står der, at olie "har sit eget liv" (Hede og Hansen 2014, 21). Det er en undersøgelse af dette liv – denne karakter – og dets relationer og virke, jeg præsenterer i denne artikel. Olie flyder med andre ord som et fedtet hovedspor i min læsning af *Inferno*. Jeg fokuserer på de relationer, olie indgår i og undersøger, hvordan ikke-menneskelige materialer medvirker til verdens skabelser. Dette fokus betyder også, at min læsning som nævnt er betinget af et helt særligt teoretisk afsæt. Det følgende skal derfor ikke forstås som en autoritativ og udtømmende udlægning, men som en normativ og eksplorativ udforskning af ikke blot nymaterialisme, men den feministiske gren heraf, som analytisk læsestrategi (se Gregersen og Skriveren 2016 for en udfoldelse af nymaterialisme som litteraturanalytisk værktøj). Der er dog

ikke blot tale om en leg med teori. Med afsæt i en feministisk nymaterialistisk læsning af olie-karakteren i *Inferno* ønsker jeg at sandsynliggøre, hvordan æstetiske fremstillinger kan bidrage til forståelsen af olies skadelige forbindelser og relationer. Feministisk teori har en lang tradition for at lade nogle og noget hidtil overset, ignoreret og/eller objektiviseret kommer til syne i sin egen ret. Nymaterialisme har derfor også et nært slægtskab med feministisk teori, og min analyse af olie- relationer som aktive og livlige trækker i høj grad veksler på dette krydsfelt. Derfor 'varebetegnelsen', en *feministisk nymaterialistisk* læsning.

I arbejdet med at gøre faretruende, men samtidig ubegribelige tal og statistikker håndgribelige, læser jeg *Inferno* som et eksempel på en æstetisk fremstilling, der præsenterer klimakrisen på en anderledes indfølt og kropslig nærværende måde. Sammenligneligt med, hvordan nyhedsværter 'oversætter' et uforståeligt rumfang til x-antal fodboldbaner. Når jeg påståeligt skriver, at 'olie handicapper', er det derfor også baseret på en nymaterialistisk forståelse af handicap som en *hændelse*, der finder sted i mødet mellem bestemte kroppe og deres omgivelser. Ikke handicap forstået som en essentiel determinant i individet (Garland-Thomson 2011, 592). Her låner jeg mig op ad den feministiske crip-teoretiker Rosemarie Garland-Thomsons beskrivelse af handicap som en materiel-diskursiv tilblivelse (Garland-Thomson 2011). Med afsæt i denne forståelse af handicap løfter jeg og så blikket op fra værket og spekulerer afslutningsvis over forholdet mellem olie og det liberale samfund. Det gør jeg ikke mindst, fordi skabelsesprocessen omkring *Inferno* i usædvanlig høj grad netop betoner relationen mellem værk og omverden.

*Inferno* er udgivet på forlaget Arena som en Donna Wood-genskrivning, hvilket refererer til Initiativet Donna Wood. Initiativet Donna Wood er en oplæsnings- og skriftpraksis, der værner om kunstens kollektive og dialogiske aspekt – en forbundetheds-

sensibilitet om man vil. Donna Wood-genskrivninger er et koncept, hvor en forfatter, i dette tilfælde Ida Marie Hede, inviteres til at skrive 'ovenpå' et allerede eksisterende værk. Det nye værk indskrives på den måde i et tydeligt markeret fællesskab med et tidligere værk, her August Strindbergs *Inferno* fra 1898. Der ønskes, som Initiativet Donna Wood skriver, dermed at "undersøge den udveksling, der allerede finder sted, nemlig at forfattere forholder sig til anden skrift" (Hede og Hansen 2014: Donna Wood forord, inden paginering). Genskrivningerne kan dermed forstås som et forsøg på at pege på altid-allerede eksisterende fællesskaber og udfordrer således forestillingen om den isolerede forfatter/kunstner. Værket eksisterer i samvær med verden. Værket (og kunstneren) står ikke 'udenfor' verden, men er både påvirket af den og påvirker tilbage. På den måde er *Inferno*-værkets (vedvarende) tilblivelse også et eksempel på den proces-ontologiske forbundethed, som jeg med udgangspunkt i olies karakter forsøger at sandsynliggøre tilstedeværelsen af i romanen – og udenfor.

## FORBUNDETHED SOM ALMENT PRINCIP

Det sorte guld er en frådende maskine.

Olien er millioner af år gammel, en tidsrejsende væske.

Den har sit eget liv.

Den raffinerede olie, behandlet af menneskehænder, et manipuleret fluidum, er også begyndelsen på verdens katastrofer: på det økonomiske apparats deroute, dieselmotorer og flyindustri, petroleum og plastic, hysterisk velfærd og kaos, den overgearede kapitalisme, planetens ødelæggelse.

Når jordens overflade berøres, når borere graves ned, åbnes der op for de geologiske traumer (Hede og Hansen 2014: 21).

Olie 'har sit eget liv' står der, men det er samtidig tydeligt i citatet, at dette liv er meget vanskeligt at afgrænse. Olies flydende

eksistens er viklet ind i fantastisk mange forhold, således at olies selv synes opløst til fordel for en væren baseret på forbundethed. Nymaterialistisk kan denne forbundethed måske bedst forstås ved hjælp af begrebet proces-ontologi. Med dette begreb foreslår filosofen Rosi Braidotti en forståelse af relationer og ikke substanser (atomare entiteter) som fundamentet for mennesker og tings ontologi (Braidotti 2006, 199). På den måde kan olies væren læses som konstitueret af forbindelserne til “det økonomiske apparat”, “dieselmotorer”, “plastic”, og så videre. Men samtidig er disse forbindelser hele tiden i bevægelse, de er hele tiden i proces, hele tiden agerende. Væren *er* således ikke, men *skabes kontinuerligt* (Braidotti 2006). For eksempel kan det siges, at der i det øjeblik et jeg går i forbindelse med et glas vand, manifesteres et bestemt jeg (og en bestemt væske, en bestemt beholder) – et tørstigt jeg. Og dette tørstige jeg har ontologisk betydning på den måde, at der med forbindelsen sker en omformning af kroppen. Den materielle endelighed som var til stede før handlingen udvides og vandglasset bliver i en periode en del af det tørstige jeg. Det er således handlingen og ikke mindst de forbindelser, en særlig handling producerer, der, både diskursivt og materielt, skaber de involverede: “[I]t is the action *between* (...) that matters“ (Dolphijn og Tuin 2013, 14, original kursivering). Denne forsøgevisse illustration kan virke lidt hønen-eller-ægget-agtigt. Dog med den forskel, at det netop ikke handler om enten-eller, det er hverken hønen *eller* ægget, men derimod høne-æg-*relationen* – hønen *og* ægget – som er primær. Det er relationen høne-æg, som konstituerer både hønen og æggets væren. Hvis denne relation brydes, hvis hønen for eksempel stopper med at ruge på ægget og går ud for at spise græs, så vil det være skabelsen af denne relation – høne-græs – der nu konstituerer hønen væren (og græssets). Det er dog ikke alle inden for det nymaterialistiske vidensfelt, der baserer sig på

denne udlægning af relationel ontologi. Timothy Mortons objekt-orienterede ontologi (OOO), men også Manuel DeLanda og Quentin Meillassoux’ tydelige rangordning af materialitet før/over diskursivitet må således siges at være i intern opposition til denne fremstilling (se fx Morton 2013 samt DeLanda og Meillassoux i Dolphijn og Tuin 2013). Igen er det således væsentligt at fremhæve, at min læsning af *Inferno* læner sig op ad en bestemt nymaterialistisk forståelse – det der lettere forsimplet kan kaldes den proces-ontologiske fløj. Det skyldes ikke mindst, at dette begrebs sammenfletning af det sproglige og det materielle i særdeleshed synes at være velegnet til analysen af litteratur. Ligesom det også er på denne ‘fløj’, de feministiske bidrag i særdeleshed gør sig gældende.

At væren ifølge proces-ontologien konstitueres af evigt omskiftelige relationer, betyder dog ikke, at alle relationer er lige betydningsfulde i den forstand, at de udtrykker samme forandrende kraft eller influerende rækkevidde (Bennett 2010: 108-109). Som miljøhistoriker Jason W. Moore skriver: “All species ‘build’ environments – they are ‘ecosystem engineers.’ But some engineers are more powerful than others” (Moore 2015, 11). Olie er hverken en enstående eller almægtig aktør, og jeg vil derfor kort fremhæve, hvordan der også finder andre ikke-menneskelige livligheder sted i *Inferno*, før jeg vender mig mere specifikt mod de relationer olie medvirker i/til.

#### IKKE-MENNESKELIG LIVLIGHED

Fortællingen i *Inferno* begynder i Istanbul, 2013. Fortæller-jeg’et bor på hotel i Beyoglu-kvarteret sammen med personerne Hunter og Sibylle, alt imens Istanbuls gader er i oprør; “vi er midt i en revolte”, som der står:

Taksimpladsen er broget af telte og bannere. Gezi Park er tæt af kroppe der er ude af sig selv.

Lyden af frugt, der bliver knust, kerner, der forsvinder i cementblandere. De sammenkrøllede blade inhalerer små doser kul-dioxid. Våde kviste, der ligner ældede slanger, falder ned over hjelme og skjolde. Bananfluer flyver trodsigt ind i megafoners tragte (Hede og Hansen 2014, 11).

Af citatet fremgår det, at oprøret ikke udelukkende er en menneskelig affære. Kviste, bananfluer, blade, kerner og frugt indgår også i kampscenen. Med afsæt i Braidottis proces-ontologi, så synes denne scene præcist at eksemplificere, hvordan mange forskellige materier *tilsammen* konstituerer en situation. I dette tilfælde en revolte, hvor velkendte værensformer fremstår “ude af sig selv”, det vil sige løsnet fra tidligere sociale strukturer og økosystemer. Hermed dog ikke sagt, at bananfluer nødvendigvis over lige så stor indflydelse på samfundets konstruktion som mennesker, men de er ikke desto mindre konstruktivt viklet ind i denne nye ‘ude-af-sig-selv-væren’, der fra jeg-fortællerens perspektiv karakteriserer Gezi Park på dette specifikke tidspunkt.

Mere end bananfluer og våde kviste er det dog olie, der må siges at være det gennemgående eksempel på ikke-menneskelig livlighed i værket. Selv i perioder af tilsyneladende fravær vibrerer olie altid i romanens bag-/undergrund. Som her: “I Istanbul er vi aldrig til stede uden at fornemme undergrunden. Jordens tektoniske plader hælder svagt, der er materie et sted under vores fødder” og “[v]i mærker en forbindelse til en geologisk materialitet, vi mærker *en politisk ulmen*” (begge Hede og Hansen 2014, 13, min kursivering). Selvom olie befinder sig under jorden og dermed ude af syne fungerer det stadig som en medaktør af et bestemt politisk narrativ. Og der står videre: “Olien komprimerer minder fra jordens krop./Den *smører* politiske og historiske fortællinger./Den bærer på historier, vi ellers er udelukket fra” (Hede og Hansen 2014, 21, min kursivering). Olie komprimerer og udelukker, men den

smører samtidig også bestemte politiske historier. Den olie-væren som præsenteres i værket er således konstitueret ved sin gnidningsfrie reproduktion af nogle særlige “politiske og historiske fortællinger”. Fortællinger, som også tydeligt påvirker karakteren Hunter.

Hunter forsker i olieudvinding. Han undersøger “klodens undergrund og dens forhold til verdensøkonomien” (Hede og Hansen 2014, 19), og han rejser rundt til de steder, hvor olie udvindes (Hede og Hansen 2014, 21). Denne videnskabelige tilgang, som Hunter har til olie, påvirker ham i høj grad. Som der står, så “bærer Hunter en anden tids minder i sig” (Hede og Hansen 2014, 21). Hans verdensforståelse og erfaringer er smeltet sammen med olies ditto. Derfor er hans krop og adfærd også formet efter en anden tid: “Han bevæger sig som en udstationeret, engelsk gentleman, hans hofter vrider sig, som var han en nutidig dandy” (Hede og Hansen 2014, 21). Han bærer med andre ord den engelske kolonias og olie-eventyrs krop. Som der også står, forsker Hunter ikke blot i olie, han er “*besat af olie*” (Hede og Hansen 2014, 21, original kursivering). At være besat af noget bærer på forskellige kulturhistoriske konnotationer – for eksempel i forbindelse med kristen eksorcisme eller psykiatriens historiske behandling af ‘besatte’ kvinder. I denne artikel forholder jeg mig dog til en overordnet forståelse af besættelse som en form for kropslig overtagelse eller indtrængen. Når der står, at Hunter er “besat af olie”, læser jeg det således som en slags materiel/kropslig forstyrrelse af Hunter. Det ses for eksempel når hans fysiske fremtoning beskrives som “[e]n krop af snoninger og sorte konturer. Af arme, der er organiske, men umenneskeligt levende” (Hede og Hansen 2014, 29). Olieinteressen materialiserer sig i huden på ham og trækker sorte sporer over kroppen. Den relation, der er mellem Hunter og olie, bevirker hermed at Hunters krop, identitet og erfaringer påvirkes, så han

fremstår bedaget og anormal. Og det er netop denne påvirkning, jeg med Garland-Thomsons gentænkning af begrebet handicap vil forsøge at forstå som en konstituering af et ‘misfit’ mellem Hunter og omverden.

### MISFIT

Misfit er ifølge Garland-Thomson den tilstand, der opstår, når en krop i mødet med sine omgivelser fremstår som handicappet (Garland-Thomson 2011, 592). Verden, siger Garland-Thomson, udtrykker konstant en masse forskellige forventninger til kropes materialitet. Dette kommer for eksempel til udtryk i ting som trapper, skilte, fortovskanter, da der indlejret i disse ting, er en forventning om en bestemt type krop – en læsende, mobil, kropskapabel krop. Det er, når denne forventning ikke mødes, når forholdet mellem krop og verden ikke passer i henhold til disse normative forventninger, at der sker et misfit:

Misfits are inherently unstable rather than fixed, yet they are very real because they are material *rather than* linguistic constructions. The discrepancy between body and world, between that which is expected and that which is, produces fits and misfits. The utility of the concept of misfit is that it definitively lodges injustice and discrimination in the materiality of the world *more than* in social attitudes or representational practices, even while it recognizes their mutually constituting entanglement (Garland-Thomson 2011, 593, mine kursiveringer).

Som Garland-Thomson skriver her, er det at *misfitte* altså en situationel og ikke en rigid tilstand. Det er ikke sådan, at nogle mennesker essentielt ikke passer ind i verden, at nogle for eksempel *er* handicappet, men i stedet sådan, at verden proces-ontologisk *handicapper* gennem bestemte materielle konstruktioner med alvorlige både so-

ciokulturelle og økonomiske effekter som følge. Det er også derfor Garland-Thomson påpeger det materielles forrang over det diskursive (jf. mine kursiveringer i citatet). Denne hierarkisering synes dog i en vis grad at stride mod min forståelse og anvendelse af nymaterialismes tankegods. Endvidere finder jeg det også underligt modstridende med Garland-Thomsons egen argumentation. Verden *handler* gennem materielle arkitekturer, men disse er ikke opstået af sig selv. Som Garland-Thomson skriver, er denne arkitektur gensidigt sammenviklet med ‘sociale attituder’ og ‘repræsentationelle praksisser’ (Garland-Thomson 2011, 593). De materielle konstruktioner, der producerer “fits” og “misfits”, er ikke faste størrelser, men netop konstruerede, og derfor også potentielt foranderlige, sammenslutninger. Det virker derfor kontraproduktivt at begynde at hierarkisere materialitet og diskursivitet, på den måde Garland-Thomson lægger op til. Den materielle verdens konstruktion af misfit, kan ikke finde sted uden bestemte, normative, forestillinger om, hvad kroppe skal kunne. Præcis som disse diskursive forestillinger ikke kan finde sted uden materielle ting – det ville kræve et materieløst rum (Garland-Thomson 2011, 594). Flere af de centrale nymaterialistiske tænkere, jeg trækker på, ikke mindst Donna Haraway og Karen Barad, omtaler da også sammenviklingen af symboler, fænomener og materialer som iboende uløselig med termer som henholdvis “material semiotics” eller “material-discursive” (Haraway 2016, 4; Barad 2007, 132).

Mit nymaterialistiske ståsted trækker i høj grad veksler på disse ‘bindestregs-nymaterialister’, der forstår diskursivitet og materialitet som gensidig forbundet. Som Haraway skriver: “Natures, cultures, subjects, and objects do not preexist their intertwined worldings” (Haraway 2016, 13). Materielle fænomener går ligeså lidt som kulturelle forud for deres konstruktive relation. Verden *er* en bestemt diskursiv-materiel forvikling og den *er* netop derfor også

under konstant forandring. Uagtet denne diskrepans mellem proces-ontologerne og Garland-Thomson i forhold til den skitserede hierarkisering af materialitet og diskursivitet, synes ‘misfit’-begrebet dog analytisk velegnet til at forstå Hunter. Jeg bruger derfor også begrebet uden denne rangordning, når jeg nu igen vender mig mod *Inferno*.

Der er flere steder i romanen, hvor Hunters krop ikke ubesværet stemmer med den normative, diskursiv-materielle konstruktion ‘menneske’, og hvor det således er muligt at læse et situationelt misfit. Som i denne beskrivelse af Hunter:

Hunter har sort hår og beskidte tænder og lodne armhuler.

Hver dag står han ud af sengen i sin androgyne maskulinitet; han er på én gang abstrakt og sødmefuld. (...)

Hunter smører sin overkrop i avokadoolie; brysthårene stritter ud i følehornslignende totter, der opfanger signaler fra en anden verden (Hede og Hansen 2014, 19).

Her ses det, hvordan Hunters fremtoning *underliggøres*. Han fremstilles dyreagtig med følehornslignende totter, lodne armhuler og beskidte tænder. Ligeledes er der bemærkningen om, at han “opfanger signaler fra en anden verden”, som jeg læser som en bekræftelse af hans olie-relaterede besættelse – at han bærer “en anden tids minder i sig” (Hede og Hansen 2014, 21). Denne gang dog ikke i kraft af en “dandy-adfærd”, men snarere af en slags hypersensitiv evne til at modtage signaler. Læseoplevelsen er dog den samme; der etableres et tydeligt misfit mellem Hunters krop og omverdens forventning. Og det er i høj grad olie, der medvirker til, at dette misfit finder sted: Oliebesættelsen har formet hans krop efter en anden tid og avokadoolien *dyreliggør* ham ved at få hans brysthår til at ligne følehorn. Ligeledes står der senere, at han via tatoveringer overalt på kroppen er “gen-

nembrudt” af oliens “tvillingesubstans” blæk, hvilket medfører at han “hold[es] fanget i en kunstig fetichdragt” (Hede og Hansen 2014, 29). Hunters oliebesættelse kan dermed siges at udtrykke to modsatrettede forhold: Hunter er besat af olie i den forstand, at det optager ham (intellektuelt), men olie besætter ligeledes Hunter kropsligt og udgør dermed en afgørende komponent i hans misfit med den verden(sforståelse), der kommer til udtryk i romanen.

#### ET APARTE TREKANTSDRAMA

Hvor det i starten af romanen er Hunter, der har en relation til olie, overgår denne olie-fascination efterhånden til også at involvere jeg-fortælleren. Dette skyldes ikke mindst, at Hunter og Sibylle forlader jeg-fortælleren og lader jeg’et være alene tilbage i Istanbul. Her vender jeg’et, i et desperat forsøg på at fremmane Hunters tilstedeværelse, sin interesse mod Hunters besættelse: Olie. Jeg’et begynder i bedste alkymistil at eksperimentere med at fremstille olie kunstigt: “[J]eg forsøger at holde ham fast i kraft af det, jeg gør; at balsamere ham gennem mine handlinger, min entusiasme for olien” (Hede og Hansen 2014, 39). Som det ses, bruger jeg’et olie som en kommunikativ terminal til Hunter: Gennem olie skal Hunter og jeg’et forenes på trods af deres fysiske fravær. Jeg’et vil, som der står, bruge olie til at “lænke [Hunter] i mine fingre som en rastløs ånd” (Hede og Hansen 2014, 39). Men jeg’et vil dog ikke blot fremstille den velkendte olie, jeg’et vil derimod transformere olie ved at løsrive det fra dets nuværende ødelæggende relationer:

I skåle og reagensglas koger og bobler forsoget på at fremstille et fluidum, der ikke er inficeret af jordens indre, ikke er skabt af de hektiske konfrontationer mellem dyrekroppe og mineraler (...)

Ikke en olie udgjort af transformeret liv.

*Intet levende ofret.*

En olie, ikke inficeret af spændingen

mellem menneskekroppe og maskinelle kroppe i de knirkende, antikke bjergområder.

*Sort, sort, sort.*

En olie, ikke boret nådesløst frem af sine gemakker, på samme grænseløse måde som hvis menneskelig føde under en hungersnød blev hentet ud af menneskeknoglers marv.

Ikke udløseren af millioner af nedslagtinger, geografiske konflikter (Hede og Hansen 2014, 39, original kursivering).

Olie skal frigøres fra dets forbindelser til geopolitiske konflikter, ligesom det ikke længere skal være forbundet med døde dyrs langstrakte kompression og efterfølgende geologiske udboringer. Olie skal derimod fremkomme fra "skåle og reagensglas" (Hede og Hansen 2014, 39). Hermed ønsker jeg'et at frembringe "[e]n samhörig, *utopisk olie*" (Hede og Hansen 2014, 39, original kursivering). Jeg læser dette som et ønske om at reformere fremstillingsformen, men samtidig grundlæggende bevare det oliebaserede verdenssystem idet, "*olie kan lyksaliggøre verden*" (Hede og Hansen 2014, 39, original kursivering). Jeg'et antager, at olie kan manipuleres efter for godt-befindende, at det er et objekt og ikke som nymaterialismen foreslår en skabning, der netop er konstitueret af dets forbindelser og relationer. Eller måske er der snarere tale om, at jeg'ets længsel efter Hunter modarbejder en sådan proces-ontologisk forståelse af olie. Jeg'et erkender i hvert fald, at "olien har indtaget den globale herskerrolle", hvilket antyder en vis agentiel kraft hos olie. Længslen efter Hunter medfører dog alligevel, at jeg'et behandler olie som et 'dødt' redskab, der uforanderligt kan løs-rives de geopolitiske, geofysiske og kulturelle relationer, der konstituerer denne "globale herskerrolle" (Hede og Hansen 2014, 43). En bestemt følelsesmæssig relation mellem jeg'et og Hunter – længsel – udviser således en handlekraft, der synes at negere den forbundethed, som olie for nu-

værende består af. Olie skal reformeres, så det kan bruges af jeg'et til at komme nærmere Hunter. Men olie er ikke en afgrænset brugsvare, det er – som alle andre ting ifølge nymaterialisme – et evigt foranderligt system af relationer. Når jeg'et forsøger at manipulere med olie og løsrive det fra dets skadelige relationer, er det derfor i tydelig konflikt med længslen efter "at holde [Hunter] fast" (Hede og Hansen 2014, 39). Hvis det endelig skulle lykkes at producere dette utopiske fluidum, vil det blot afsondre jeg'et endnu mere fra Hunter, idet Hunters karakter netop er nært forbundet med olies "forhold til verdensøkonomien, til klodens pladetektonik og til en forestående undergang" (Hede og Hansen 2014, 19). Hermed mener jeg ikke, at jeg'et i sidste ende risikerer at *dræbe* Hunter, men en manipulering af olie vil dog også betyde en *omformning* af Hunter og dermed producere et nyt misfit i forhold til jeg'ets beskrevne forståelse af ham – et slags misfit i anden potens.

Det er på den måde som om relationen jeg'et-Hunter-olie i *Inferno* konstant producerer misfit. Som i en aparte reproduktion af et klassisk trekantdrama er der altid en af karaktererne, der ikke passer ind. Først er Hunter besat af olie, mens jeg'et, der "er forelsket i Hunter", står udenfor og har svært ved at genkende Hunter som mand/menneske: "Han er som en udvidet geografi, en hastigt voksende maskine, der klemmer mig sammen og makulerer mine knogler og min hjernebark./Kategorien mand er for længst sprængt" (Hede og Hansen 2014, 19, 29-31). Hernæst er det jeg'et, der i et forsøg på at komme i kontakt med Hunter indgående interagerer med olie og via denne relation ubevidst risikerer at omforme og frastøde Hunter yderligere. Og omvendt står der senere, at jeg'et drømmer om "gylden mammon, som ruger i jordens kerne og snart sprøjter op i mit ansigt som våde pengesedler i slaskede bundter" (Hede og Hansen 2014, 47). Her bevæger jeg'ets forståelse af olie sig fra at være en 'død'



kommunikationsportal til Hunter til at være et aktivt stof, der vækker et auto-erotisk begær. På den måde forvandles jeg'ets tidligere ønske om en global lyksaliggørende og Hunter-frembringende olie sig til et begær efter en oliebaseret monetær, orgastisk lyksaliggørelse af jeg'et selv. Således fortsætter dette relationelle spil på forskellige måder hele vejen igennem romanen i en uforløst kærlighedshistorie, der altid synes at indeholde én komponent for meget.

Min indledende påstand om at 'olie handicapper' må derfor også reformuleres. Som jeg har forsøgt at vise, er det ikke olie *per se*, der handicapper. Men det må omvendt fastholdes, at olie er en aktiv medproducent af visse misfittende relationer. Det er således de særlige diskursiv-materielle *relationer* som Hunter og jeg'et har til olie, der misfitter i den forstand, at deres kropslige udtryk bliver modtaget som "sprængt" og bedaget eller, alternativt, at olie medvirker til en forvridning af deres erotiske begær. Misfit er med andre ord ikke det eneste, olie gør, det er ikke olies essens. Men omvendt er disse relationelle effekter i *Inferno* en aktiv komponent i konstitueringen af den olie, vi kender som olie – i romanen, men også uden for.

## FOSSIL KAPITALISME

I en tid, hvor klimaforskningen entydigt argumenterer for en overgang til vedvarende energikilder, finder jeg den vedvarende udvikling mod mere krævende og forurenende olie-udvindingsmetoder bemærkelsesværdig, da det strider direkte imod IPCC-rapporternes angivelse af olie (og andre kulstofbaserede energikilder) som en massiv bidrager til den nuværende klimakrise.<sup>1</sup> Freds- og sikkerhedsforsker Michael T. Klare omtaler denne overgang mod stadig mere usikre og ressourcekrævende udvindinger for den tredje tidsalder inden for kulstofenergi (Klare 2013).<sup>2</sup> Med afsæt i Klare (og den altoverskyggende majoritet af klimaforskere) er det således tydeligt, at det

misfit som olie medvirker til, ikke blot er forbeholdt Hunter og jeg'et i *Inferno*, men produceres på et globalt plan. Den vedvarende udvinding har med andre ord gjort olie til en klimaforandrer; en aktør, der grundlæggende rykker ved livskonstituerende økosystemer: Verdenshave stiger, grundvand forurenes og enorme skovarealer ryddes for at gøre plads til skifergas- og tjæresandsudvindinger, hvilket igen mindsker den fotosyntese, der bidrager til at reducere atmosfærens kuldioxidindhold. Som der også spidsformuleret står i *Inferno*, så markerer olie, "begyndelsen på verdens katastrofer [og] planetens ødelæggelse" (Hede og Hansen 2014, 21). Den misfittende Olie-Hunter-jeg-relation kan således læses som en allegorisk beskrivelse af det, klimaforskeren Andreas Malm kalder 'fossil kapitalisme' og beskriver som, "an economy of self-sustaining growth predicated on the growing consumption of fossil fuels and therefore generating a sustained growth in CO<sub>2</sub> emissions" (Malm 2018, 19-20).

I henhold til Garland-Thomsons forståelse af handicap som et produkt af bestemte møder mellem omverden og en krop, kan dette massive planetariske misfit siges at fungere på den måde, at det i en hidtil uhørt grad betoner den duelige krops relationalitet. Den duelige krop – hvad enten den er human eller ikke-menneskelig – er altid duelig *i kraft af* sin omverden. Med klimakrisen så forstyrres et uoverskueligt netværk af konstituerende relationer med det resultat, at entiteter forvrides, forstyrres eller på anden måde forandres. Kroppe vrides ud af led, de gøres "ude af sig selv", som der står i *Inferno*, og det er netop på grund af denne relationelle forbundethed, at nymaterialismen afviser den individorienterede værensentologi til fordel for en forståelse af forvikling og sammenfiltrering som ontologiske grundprincipper. Selv om jeg betragter det planetariske misfit som et globalt fænomen, er det dog væsentligt at understrege, at dette ikke indebærer en enslig-

gørelse af lokale forhold. Hvad der synes klart er derimod, at det er de i forvejen dårligst stillede (lokal)samfund og skrøbeligste områder, der oplever denne pludselige u-duelighed mest intenst (Connolly 2017, 4-5).

Alt dette betyder som nævnt ikke, at olie grundlæggende *er* misfittende, at denne effekt er oliens essens. (Olie er for eksempel også en muligørende medvirker af forskellige former for bevægelse og langdistance- trafik.) Med Klare såvel som Malm er det dog klart, at olie heller ikke uproblematisk kan løsrives den misfittende effekt. I så fald burde den omfattende mængde klimareporter og -konferencer alt andet lige have begrænset den fossile kapitalisme. Hvad der synes klart, er derimod, at olie er indsmurt i et globalt ideologisk system med en grundfortælling om, at det økonomiske marked regulerer sig selv. Det er en fortælling, der effektivt er lykkedes med at forbinde to typer frihed, markedets og individets, således at ethvert forsøg på indgreb på markedet (og dets kapitallogik) også betragtes som et indgreb på den enkeltes lykke (Andersen 2016, 90-93). I *Inferno* står der om denne kapitallogik:

Jeg googler *usynlig hånd* og læser om liberalisten Adam Smith: En usynlig hånd styrer umærkeligt samfundets økonomi, skriver Smith. Hånden spejler utilsigtet virkningen af milliarder af menneskers individuelle beslutninger: et kaos, der gennem markedets konkurrence udarter i en økonomisk orden, sådan at alle nyder godt af hinandens beslutninger.

På den måde er det kun forløsende at tænke på sine egne fordele (Hede og Hansen 2014, 47-49, original kursivering).

I dette citat læser jeg'et om Adam Smiths begreb 'den usynlige hånd' og det økonomiske systems indretning. Den usynlige hånd præsenteres som det princip, der garanterer, at individuelle egeninteresser altid i sidste ende gavner fællesskabet. Det øko-

nomisk egeninteresselige *er* på den måde kollektivistisk, bevidst eller ej: "På den måde er det kun forløsende at tænke på sine egne fordele". Så længe – underforstået – markedet blot ikke reguleres, da "markedets konkurrence udarter [sig] i en økonomisk orden, [hvor] alle nyder godt af hinandens beslutninger". På den måde forbindes enhver regulering af *markedet* ikke blot til argumenter om bureaukratisk træghed og besvær, men også til *privat* adfærds- og nydelsesregulering. En pointe som kulturforsker Gregers Andersen blandt andet fremfører i *Grænseløshedens kultur* (Andersen 2016). Men hvordan brydes denne relation så?

Hvor jubeloptimistisk det end lyder, så vil jeg argumentere for, at det biosfæriske misfit, vi oplever netop nu, bærer på et reelt potentiale for forandring. Det er en forandring, der ikke finder sted uden for os selv, men derimod gennem en nedbrydelse af det forestillede ontologiske skel mellem jeg og udenfor-jeg. Med andre ord må en ny proces-ontologisk værensforståelse kultiveres, for adækvat at forstå de udviklede relationer, der har bragt Jordens planetariske systemer på geokatastrofisk kollisionskurs – den omtalte globale 'ude-af-sig-selv'-væren. Vi må pludselig se og ikke mindst møde og interagere med materierne som anderledes levende og virksomme. Hvis vi gør det, så vil alle de andre fasttømrede relationer, som holder den fossile kapitalisme kørende, også langsomt begynde at virre ustyrligt og ude af takt. Filosofen Kate Soper er inde på noget af det samme, når hun præsenterer en strategi om "alternativ hedonisme", der kan betegnes som et forsøg på at bryde forbindelsen mellem økonomisk forbrug og samfundsmæssig velstand ved at præsentere nogle andre livs- og nydelsesformer (Andersen 2016). Soper skriver således om et behov for, "serious and imaginative depiction[s] of the fulfilments of living differently" (Soper 2008, 5). Med Bennett og Braidottis ny-materialisme som prisme, må sådan en al-

ternativ hedonisme søges via en udvidelse af vores økologiske sensibilitet (Bennett 2010, 10; Braidotti 2013, 47-48). Og i al beskedenhed er det også sådan en nymaterialistisk øko-forståelse, *Inferno* på sin egen måde synes at bidrage til at fremme ved konstant at kredse omkring relationers konstitutive kræfter.

## KONKLUSION

Væren *er* ikke, men *skabes* kontinuerligt i kraft af sine relationer. Med et nymaterialistisk afsæt har jeg forsøgt at vise, hvordan en relationel værensgørelse kommer til udtryk i *Inferno* ved at fokusere på de relationer, som olie indgår i. Det er relationer, som overvejende konstruerer brud med omverdens forventning, og på den baggrund har jeg fundet det muligt at karakterisere dem som *misfittende*. At olie er en aktiv medproducent af misfittende relationer er dog ingenlunde en roman-intern virkelighed, og derfor bevæger jeg mig i artiklen også ud af romanens univers for at sandsynliggøre olies medskabelse af en mere generel planetarisk krisesituation. Her kigger jeg på forbindelsen mellem olie og den globale kapitalisme og ikke mindst på, hvordan klimarapporter og -konferencer synes ude af stand til at bryde denne relation (tids nok) og introducere levedygtige alternativer. Heller ikke *Inferno* er i stand til dette – det ville være at stille for høje krav til både litteraturens evne og dens formål. Hvad jeg derimod ønsker at foreslå, er at *Inferno* udviser en opmærksomhed på den mere-end-menneskelige handlekraft, som det ifølge nymaterialismen er nødvendigt at erkende og forholde sig aktivt til i formuleringen af nye og anderledes bæredygtige livsforestillinger.

## NOTER

1. Se også Andreas Malms *Fossil Capital* (2016) for en eksemplarisk analyse og historisk gennemgang af olies fremkomst og vedvarende tilstedeværelse som drivmotor i den moderne kapitalisme.
2. Klare definerer de to første 'tidsaldre' som hhv. kulindustrien ('Age of Coal') og den konventionelle olieudvinding ('Age of Oil'). Se også Ciplet et al. 2015, 143

## LITTERATUR

- Andersen, G. 2016. *Grænseløshedens kultur*. København: Informations forlag.
- Bennett, J. 2010. *Vibrant Matter*. Durham: Duke University Press.
- Bissenbakker, M. 2012. Styr dine følelser! – en affektiv vending. I: Bissenbakker, M. og Nebeling Petersen, M. red. *I affekt: Skam, frygt og jubel som analysestrategi*. København: Center for Kønsforskning.
- Braidotti, R. 2006. Posthuman, All Too Human. Towards a New Process Ontology. *Theory, Culture & Society*. **23**(7-8).
- Braidotti, R. 2013. *The Posthuman*. Cambridge: Polity Press.
- Ciplet, D., Roberts, J.T. and Khan, M.R. 2015. *Power in a Warming World: The New Global Politics of Climate Change and the Remaking of Environmental Equality*. Cambridge: MIT Press.
- Connolly, W.E. 2017. *Facing the Planetary – Entangled Humanism and the Politics of Swarming*. Durham: Duke University Press.
- Foucault, M. 2015 [1976]. *Viljen til viden – seksualitetens historie 1*. 6. udg. København: Det lille forlag.
- Garland-Thomson, R. 2011. Misfits: A Feminist Materialist Disability Concept. *Hypatia*. **26**(3).
- Gregersen, M. og Skriveren, T. 2016. *Den materielle drejning – Natur, teknologi og krop i (nyere) dansk litteratur*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Haraway, D. 2016. *Staying with the Trouble: Making Kin in the Chthulucene*. Durham: Duke University Press.
- Hede, I.M. og Hansen, S.S.K. 2014. *Inferno*. København: Arena.
- Klare, M.T. 2013. *The Third Carbon Age*. Lokaliseret 16. august 2016. Tilgængelig på <https://www.thenation.com/article/third-carbon-age/>

- Lemke, T. 2015. New Materialisms: Foucault and the 'Government of Things'. *Theory, Culture & Society*. 32(4).
- Malm, A. 2016. *Fossil Capital*. London: Verso.
- Malm, A. 2018. *The Progress of This Storm*. London: Verso.
- Metz, B., Davidson, O., de Coninck, H., Loos, M. and Meyer, L. eds. 2005. Sources of CO<sub>2</sub>. *IPCC Special Report on Carbon Dioxide Capture and Storage*. Lokaliseret 16. august 2016. Tilgængelig på <https://www.ipcc.ch/report/src-cs/>
- Miljøministeriet. 2008. *Vejledning om strandrensning – februar 2008. Punkt 8. Biologiske skadevirkninger*. Lokaliseret 3. juli 2017. Tilgængelig på <http://www2.mst.dk/common/Udgivramme/Frame.asp?http://www2.mst.dk/udgiv/publikationer/2008/978-87-7052-719-4/html/kap08.htm>
- Moore, J.W. 2015. *Capitalism in the Web of Life: Ecology and the Accumulation of Capital*. London: Verso.
- Morton, T. 2013. *Hyperobjects – Philosophy and Ecology after the End of the World*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Soper, K. 2008. *Exploring the Relationship Between Growth and Wellbeing*. Livin Well - Within Limits, Sustainable Development Commission (SDC) seminar, May 15 2007. Lokaliseret 16. august 2016. Tilgængeligt på <http://www.sdcommission.org.uk/publications.php?id=780>